

Honderd jaar nummer tachtig

Ook als u een gevorderde Nederlandverzamelaar bent, is er een grote kans dat deze postzegel in uw collectie ontbreekt: Nederland nummer 80, de tien gulden oranje uit de emissie Bontkraag. De zegel verscheen eind augustus 1905 voor het eerst aan de loketten en bereikt deze zomer dus de respectabele leeftijd van honderd jaar.

Aan het ontwerp van de zegel werd bijgedragen door een aantal kunstenaars. De Fransman Louis-Eugène Mouchon (die beroemd is geworden als ontwerper/graveur van vele Franse postzegels) ontwierp en graveerde het portret van de jonge Koningin Wilhelmina op basis van een fotografisch portret door Adolphe Zimmermans. De omlijsting van het portret werd ontworpen door Rudolf Stang en gegraveerd door Willem Seelink sr. De postzegel werd in plaatdruk gedrukt bij drukkerij Joh. Enschedé in Haarlem, in vellen van vijftig stuks.

Goedgekeurde proef in zwart

NVPH nummer 80 is een kostbare zegel, die postfris al gauw tweeduizend euro moet kosten. Ook gebruikte exemplaren zijn prijzig: zo'n 700-800 euro per stuk. Dat heeft alles te maken met het kleine aantal exemplaren dat van deze zegel verkocht is: volgens de NVPH-catalogus waren dat er slechts 14.653. Daarbij valt op te merken dat de zegel zijn geldigheid heeft behouden tot en met 31 december 1935, maar dat hij slechts acht jaar aan het loket verkrijgbaar was. In 1913 werd namelijk een nieuwe postzegel van tien gulden uitgegeven als hoogste waarde in de Jubileumreeks.

Tien gulden was in het begin van de twintigste eeuw natuurlijk een flink bedrag.

Een normale brief kon je in die tijd voor 5 cent versturen, dus deze zegel vertegenwoordigde de waarde van tweehonderd maal het brieftarief. Sinds 1905 zijn maar enkele postzegels verschenen met een nog hogere nominale waarde: de luchtpostzegels uit 1951 (van 15 en 25 gulden) en de zilveren verrassingszegel uit 2001 (12,75 gulden).

Postzegels werden honderd jaar geleden nog niet uitsluitend voor verzamelaars uitgebracht (al speelde die gedachte bij deze uitgifte wel mee), maar hadden meestal

een duidelijk postaal doel. Voor welk doel kon men de hoogste waarde in de Bontkraagreeks gebruiken?

Frankering bij abonnement was een methode waarbij een afzender (bijvoorbeeld een tijdschriftenuitgever) grote aantallen poststukken kon verzenden tegen een gereduceerd tarief. De afzender moest deze poststukken voorzien van de aanduiding 'Frankering bij abonnement' en ze aanbieden op het postkantoor. Ze werden dan zonder verder postale aanduidingen verzonden; het totaalbedrag van de portokosten kon voldaan worden door middel van de aankoop van postzegels. Die postzegels - vaak hele vellen tegelijk - werden meteen afgestempeld en mochten door de verzender behouden worden. Bij grote zendingen scheelde het veel werk als hiervoor zegels in hoge waarden zoals 10 gulden beschikbaar waren.

Strook van vier, vermoedelijk afgestempeld ter verrekening van de portokosten voor een 'Frankering bij abonnement'-zending

In 1905 was er nog geen sprake van luchtpost, dat fenomeen kwam pas op in de jaren twintig. Aanvankelijk was men voor luchtpostzendingen naast het briefport ook nog een speciaal **luchtrecht** verschuldigd. Voor de eerste vluchten naar Nederlands-Indië (1924-1927) bedroeg dat luchtrecht 10 gulden. Postzegelverzamelaars die post meestuurd met deze vluchten voldeden dat luchtrecht soms met de Bontkraagzegel, die immers nog steeds geldig was.

Het **busrechtkaartje**, officieel genoemd het 'bewijs van bevoegdheid voor het op het postkantoor in ontvangst nemen van brieven en andere poststukken' is een formulier waarop het recht voldaan moest worden door middel van postzegels. Dit formulier werd geïntroduceerd in 1919, dus binnen de geldigheidsperiode van de bontkraagzegels. Er bestaan hoogstwaarschijnlijk busrechtkaartjes waarop een bedrag van 10 gulden (jaartarief) voldaan is door middel van nummer 80.

De 10-guldenzegel uit 1905 is hoogstwaarschijnlijk ook wel gebruikt op **rembourszendingen** en zware **postpakketten**, maar daarvan heb ik nooit een voorbeeld gezien. Daar is een goede verklaring voor. Bij dergelijke zendingen werden de postzegels ter voldoening van port en recht op de bijbehorende adreskaart geplakt. Het gedeelte van de adreskaart waarop de zegels geplakt waren,

werd niet aan de geadresseerde uitgereikt, maar door de PTT behouden. De postzegels werden er later afgeknipt en via Rijksveilingen verkocht aan postzegelhandelaren, die een goede prijs betaalden voor zegels met een hoge nominale waarde. De PTT verdiende dus twee keer aan dergelijke zegels: de eerste keer bij de verkoop van het ongebruikte exemplaar, de tweede keer bij de verkoop van het gebruikte exemplaar.

Ter voldoening van het luchtrecht op een filatelistische envelop naar Ned.-Indië (1927)

In het *Handboek Postwaarden Nederland* kan men nalezen dat de verwachte opbrengst van de verkoop van de gebruikte zegels wel degelijk een rol gespeeld heeft bij de introductie van de Bontkraagzegel van 10 gulden. Postambtenaar J.C. Pull stelde in een interne nota dat de verkoopprijs van gebruikte exemplaren wel 4 gulden per stuk zou kunnen bedragen! Of dat werkelijk het geval is geweest, valt niet meer na te gaan.

De vraag van het publiek naar ongebruikte exemplaren viel in elk geval tegen. Dat blijkt uit het feit dat in augustus 1920 een groot deel van de oorspronkelijke oplage overdrukt werd met een nieuwe waarde van 2,50 gulden. Daarvan werden nog 49.212 exemplaren verkocht.

J. Spijkerman

Literatuur

Handboek Postwaarden Nederland, emissie A9, *Frankeerzegels Koningin Wilhelmina 1898-1927*

Speciale Catalogus NVPH

Diverse veilingcatalogi